

Elmélkedés a történetbölcseletről – Ciklikusság

„A történelem olyan szisztematikus értelmezését jelöli, amelynek princípiuma összefüggést teremt a történeti események és következmények között, és egy végső értelemre vonatkoztatja őket” – fogalmazta meg a történelemfilozófia lényegét **Karl Löwith**¹. Ezek alapján a történelemfilozófia egy összefüggést keres a történeti események és a következmények között, amiből egy végső vonatkoztatást kíván levonni. A történelemfilozófiának több értelmezése is van, viszont én egyre, a ciklikusságra szeretnék kitérni.

A Nyugat alkonya című műben **Oswald Spengler**² vázolta fel először a 20. században a ciklikusan fejlődő, vagyis az emelkedő és hanyatló történelem képét. A mű egyszerre filozófiai alapokra helyezett alapvetés, másrészt saját történelmi analízis, ami magába foglalja Spengler történelemfilozófiáját. Fő ereje a metafizikai fogalmak kultúrfilozófiai alkalmazásában áll. A történelmet és a természetet többféle módon elkülöníti egymástól, de ez különbözik a 19. századi **pozitivizmus**³ felfogásától. A spengleri történelemfilozófia szakít a történelem tradicionális korszakolásával, továbbá azzal a nézettel, hogy a történelmi innováció lineárisan bomlik ki. A mű középpontjában az európai polgári kultúra áll, aminek látásmódját elfogultnak ítéli, mivel lekicsinyíti más kultúrák jelenetőségét. Hiszen Spengler szerint a földön olyan **kultúrkörök**⁴ vannak, amelyek mindegyike hasonló szakaszokon (ciklusokon) mennek keresztül. Másszóval minden kultúrkörnek két fő szakasza van: kultúra időszaka és a civilizáció időszakasza. Az első periódusban originális műveket alkotnak, amelyek megjelenítik az adott kultúrkörre jellemző legfőbb törekvéseket. A második periódus legfőbb ismérve, hogy az első szakaszban megalkotott műveket, értékeket magas szinten és mennyiségileg is reprodukálják. Viszont ezután a technikai gazdasággal már a kultúrkör a pusztulás felé halad, mert kimerítette saját lehetőségeit, nem tud újat alkotni. Ezt az eszmefuttatást Spengler a görög kultúra és a római civilizáció összefüggésrendszerének és különbségének feltárásával jellemzi. Ennek alapja szintén a kultúrkörök hasonló szakaszokon való átesése. Vagyis megfigyelhető, hogy az

¹ német filozófus (1897-1973)

² Oswald Spengler (1880-1936) a német filozófia különös és különleges képviselője

³ Filozófiai trend, amely megerősíti, hogy minden tudás valamilyen módon a tapasztalatból származik, amelyet a tudományos módszer támaszthat alá. Ezért elutasítja a tapasztalatok előtti tudást.

⁴ Kultúra

előbb említett két kultúrkör egyes fejlődési szakaszokon hasonló sajátosságokat mutat. Ezek alapján a spengleri filozófia lehetővé teszi, hogy létező, de életpályájukat még be nem futó kultúrkörök sorsával kapcsolatban előre gondolkodjanak, következtetéseket vonjanak le az olvasók. A történelem Spengler szerint jelrendszer, az **empirikus**⁵ történelem: jelzések tömege, amely azonban értelmező kiegészítésre, **hermeneutikai**⁶ megközelítésre szorul.

Az író szerint saját történelmi koráig nyolc kultúra jelent meg a történelemben: babiloni, egyiptomi, indiai, kínai, mexikói, antik, arab és a nyugati. Ebből a 8 kultúrkörből, viszont háromnak külön elnevezést ad, hogy elhatárolódjon a korabeli értelmezésektől és korszakolásuktól. Így jelenik meg az antik kultúrkör helyett az „apollóni”, az arab helyett a „mágikus”, valamint a nyugati helyett a „fausti” kultúra elnevezés. A fausti kultúra keretei között kutatja saját jelenkorunkat, az amerikai, valamint az európai történelmet, amely szerinte már átlépett a civilizáció időszakába és a látványos technikai gazdagság ellenére sok vonatkozásban hanyatlak.

Spengler *A Nyugat alkonya* című műve széles körökben gyakorolt hatást, hisz eladási példányszáma rekordot döntött. Több ismert filozófus és író is pozitív kritikával illette művét, ezenkívül Magyarországon hatott egyrészt a katedrafilozófia néhány képviselőjére (Thienemann Tivadar) és szakmán kívüli filozófusra (Hamvas Béla), valamint a szépirodalom és irodalomtudomány olyan kiemelkedő képviselőire, mint Szerb Antal, Németh László, Márai Sándor. Ma már *A Nyugat alkonyát* Spengler főműveként emlegetik.

Viszont a ciklikussággal nem csak Spengler foglalkozott. Az ő nyomán Arnold J. Toynbee is jelentős történelemfilozófiai megállapításokra jutott, amivel tovább árnyalta a ciklusos történelemképet.

A történelemfilozófia további alakulását azonban alighanem maga a Nyugat jövője determinálja, hiszen néhány kivételtől eltekintve ez a gondolkodási forma jellegzetesen a Nyugathoz, mint sajátos kulturális entitáshoz kötődik.

Források:

- órai anyagok
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Oswald_Spengler#Filoz%C3%B3fia%20A1ja

⁵ tapasztalati

⁶ magyarázattan, értelmezéstan

- http://mmi.elte.hu/szabdbolcseszeti/mmi.elte.hu/szabdbolcseszeti/index2baf.html?option=com_tanelem&id_tanelem=978&tip=0
- <https://hu.wikipedia.org/wiki/T%C3%B6rt%C3%A9nelemfiloz%C3%B3fia>
- <https://u-szeged.hu/szabadegyetem/spengler-filozofiaja/spengler-filozofiaja>
- <https://hu.encyclopedia-titanica.com/significado-de-positivismo>
- <https://idegen-szavak.hu/hermeneutika>
- <https://www.szotarjelentese.com/empirikus>